

Mrazivá zpověď tanečnice ze StarDance

Štítná žláza: Malý diktátor v těle

45/2026

6. listopadu 2026 / 42 Kč / www.etema.cz

TÉMA

prof. Jakub Hruška z Akademie věd: „Další přehrady nás už nezachrání...“

Česko na suchu

A bude hůř... Co brzy přijde

8 594157 290268 26045

KLIMATEM SE POSOUVÁME NA BALKÁN

Další přehrady nás před suchem nezachrání

Prší pořád zhruba stejně, přesto voda kvůli oteplování z české krajiny mizí. A místo zavodňování děláme stále pravý opak. Smrkové monokultury už nemají budoucnost, polních ptáků dramaticky ubývá a mnohým dalším živočichům zbývá čím dál méně místa. Přírodními podmínkami se suneme čím dál víc na Balkán. I to říká prof. RNDr. JAKUB HRUŠKA (62), CSc., jenž navíc poměřuje zkušenosti vědce s hospodařením ve vlastním lese. Přesto zůstává optimistou: střední Evropa se otepluje, ale podle něj stále ještě neopustila relativně luxusní pásmo pro život.

Foto: Michal Sváček / MAFRA

Foto: Petr Topič / MAFRA

SUCHO V ČESKU

Česká republika se v letošním roce potýká s opravdu závažným suchem. Snímek je z vodní nádrže Slapy, která koncem léta zaznamenala extrémní propad hladiny. Podle dat z portálu InterSucho zasahovalo ještě v říjnu neobvyklé sucho 78 % území státu, přičemž na 17 % území panovalo sucho přímo extrémní. Příčiny? I když jsou celkové roční srážky pořád zhruba stejné, v klíčových měsících letos pršelo méně, a tehdy se sucho projevilo nejvíce. Zásadnější je však globální oteplování – zvyšují se teploty, a tudíž přichází ke slovu i vyšší výpar zbývající vody. V neposlední řadě je pak na vině i špatný stav podzemních vod, jež jsou v ČR rovněž na mimořádně nízkých hodnotách.

■ Procházel jsem se nedávno podél Sázavy. Bylo třiadvacet stupňů, kvetly jahody a i na břehu se prášilo, jak byly cesty suché. V říjnu!

Je dost pravděpodobné, že takové počasí už někdy bylo. Otázka je, jestli se z něj stane nový normál, což tak zatím vypadá. Jsme zvyklí na svět, jak vypadal v době, kterou pamatujeme. A lidská paměť pamatuje tři čtyři generace, ne víc. Takové to předávání: co vám říkal děda. A víme spolehlivě, jak vypadal říjen třeba v roce 1250? Máme kronikářské záznamy, jenže kronikáři zapisovali hlavně podivnosti. Když to bylo pro tu dobu normální, nebyl důvod o tom psát. Příroda je navíc plastická a odolná. Odborně se tomu říká resilience: dost toho vydrží, aniž by se hned zásadně změnilo třeba druhové složení vegetace. Časem se změní, ale má velkou schopnost setrvat ve stavu, v jakém úspěšně delší dobu byla. Pokud sem nespadne meteorit, samozřejmě.

■ Klima se tedy měnilo i dřív?

I za holocénu, tedy za posledních deset tisíc let *(nejmladší epocha tzv. čtvrtohor a zároveň současné geologické období, ve kterém žijeme, pozn. red.)*. Od poslední doby ledové se klima měnilo, ne že ne. Byl tady například takzvaný atlantik, teplé období před pěti až osmi tisíci lety, k němuž se dneska teplotami zase trochu blížíme. Jenže je tu velký rozdíl – tehdy víc pršelo a bylo vlhčeji. Dnes do toho vstoupil další fenomén: lidstvo produkuje skleníkové plyny. Přírodní procesy samozřejmě dál řídí sluneční aktivita a Milankovičovy cykly, tedy změny v oběhu Země kolem Slunce, které ovlivňují množství slunečního záření dopadajícího na povrch, ty ovšem pracují v desetitisících nebo statisících let. Když tedy někdo říká, že lidstvo na klima nemá žádný vliv, nemá pravdu. A když někdo říká, že úplně všechno je čistě zásluha lidské činnosti, pak možná také nemá tak úplně pravdu. My v tom teď žijeme a podobné věci se nejlépe rozpoznávají až zpětnou analýzou.

■ V čem se dnešní situace liší od předchozího oteplování?

Dříve tu nebyl problém, že by opravdu skokově ubylo vody v půdě a povrchovém odtoku, jemuž jako lidé vydatně pomáháme. Máme na to docela přesná data. Pokles začal v roce 2015 a ztráta je čtyřicet až padesát procent. To je obrovský rozdíl.

„Skokově ubylo vody v půdě, to dříve nebývalo."

■ Když mluvíte o odtoku, znamená to, že hlavní problém není v tom, kolik naprší?

V průměru prší stále zhruba stejně. Jde o odpar, který je kvůli zvýšené teplotě větší. Ta voda se prostě vypařila, část přes rostliny. A jde to rychle. Současně má počasí ve střední Evropě velké meziroční výkyvy. Klidně se může stát, že příští tři roky budou relativně deštivé a ono se to v uvozovkách spraví. Bude klid a na sucho si nikdo nevzpomene. Jenže za pět let přijde další epizoda sucha a zase se to zhorší. A to dno může být ještě hlubší než teď. Tenhle systém není lineární, má velké výkyvy, avšak jasný trend. Takže utěšovat se tím, že dva roky bude víc vody a všechno bude jako předtím? No, nebude.

■ K oteplování jsme si tedy navíc přidali krajinu, z níž jsme dlouho vodu cíleně odváděli.

Přesně. Česká krajina je dramaticky odvodněná. Naši předkové tady v posledních staletích neměli problém s nedostatkem vody, nýbrž s nadbytkem. Potřebovali produkční půdu, a tou nebyla půda zamokřená. A tak odvodňovali. Ze dvou třetin je dnešní krajina komplet odvodněná, nastavená tak, aby voda, která spadne, co nejrychleji odtekla. Trvalo zhruba sto padesát let, než jsme se do tohohle stavu dostali. S velkými odvodňovacími projekty začalo už Rakousko-Uhersko, ve velkém pokračovala první republika a za komunistů se to dorazilo. V sedmdesátých a osmdesátých letech už Státní meliorační správa měla bagry, lidi a potřebovala nějakou práci. Takže se odvodňovaly i věci, které odvodnit nepotřebovaly. Aby se splnil plán.

■ Dřív se říkalo, že voda přece nezmizí, protože ji zachytíme v přehradách.

A teď nejlépe vidíte, jak to funguje. Voda tam předtím přitekla najednou, oni ji odpustili, a když přítoky zmizí, nemá odkud další voda přijít. Meliorace ji totiž odvedly dávno předtím. Co se týče úbytku vody, nepomůže nic jiného než přestavba krajiny, aby se voda zadržela tam, kde opravdu napadne. A když při vedrech zase slyším „postavíme další přehradu", říkám si, že ti lidi pořád žijou ve světě sedmdesátých let.

■ Přesto o současné klimatické změně mluvíte méně katastroficky, než by člověk čekal. Proč?

Protože mluvím o nás, o střední Evropě. Tady pro lidi pořád nepředstavuje tak velkou komplikaci, kromě toho, že na ni nejsme zvyklí. Je před námi nejspíš relativní

nedostatek vody, jenže my jsme do téhle doby žili v jejím nadbytku. A tak holt s tou vodou budeme muset začít opravdu hospodařit. Možná nám klesnou průměrné úrody. Jenže dneska máme nadprodukci zemědělských rostlinných komodit a čtvrtinu potenciální orné půdy zatravněnou právě kvůli nadprodukci. To jsou řešitelné problémy, akorát nám se zdají neřešitelné z pohledu nyní nastaveného systému, třeba zemědělských dotací.

Například na Sicílii jsem viděl zavřené penziony jen proto, že neměly vodu. To už je dost hmatatelný problém.

To je jiný kafe. Středomoří už leží v problematické zóně. Samozřejmě to na nás může dolehnout i odjinud, protože svět je dneska globalizovaný non plus ultra. Já jsem léta pracoval ve Švédsku a tam to měli vždycky obráceně: moc zimy, malou produkci, krátkou vegetační sezonu. Evropské skandinávské země jsou dneska v tomhle smyslu lokální vítězové.

Stačí se utěšovat tím, jak se naše příroda zlepšila od osmdesátých let?

Nestačí. Ono se to zlepšilo, to má třeba Bedřich Moldan samozřejmě pravdu. Mimochodem, sedíte v jeho kanceláři. Odsud odešel v roce 1989 dělat ministra životního prostředí. Ale záleží na tom, na co se díváte. V osmdesátých letech bylo ještě dost vody a všechen ten odpad v řekách byl zředěný. Dneska máme kvůli nedostatku vody a nadbytku živin zelené Lipno a Nové Mlýny. A kvůli suchu vypuštěnou vltavskou kaskádu.

Nemění se klima mnohem rychleji, než my dokážeme reagovat?

V tuhle chvíli ano. Ale nedělat nic je to nejhorší. Začít něco dělat určitě můžeme hned. Odvodnění taky nevzniklo za rok. Dneska jednou zaprší, diskuse skončí a čeká se na další vedra a sucho. Máme vládu na čtyři roky a nikdo se do toho nechce namáčet. Jenže za první republiky se vlády měnily třeba každé dva roky, přesto velké meliorační projekty pokračovaly naprosto jednoznačně. Panoval zkrátka konsenzus, že se to má dělat. Dneska není konsenzus, že se to má vracet zpátky. V tom je ten problém.

Když už přehrady máme, jak bychom s nimi podle vás měli zacházet?

Měli bychom si především říct, proč je máme. Myslím, že nastala doba, kdy může být kontraproduktivní vypouštět Slapy a Orlík, abychom v Praze udržovali zdání, že se nic neděje. Možná by bylo lepší nějakou vodu zadržet i za cenu toho, že v Praze holt nebude všechno vypadat úplně v pohodě. Málo platné, v Praze se rozhoduje. A až bude vidět, že voda hnije i za úřadem vlády a lodě nebudou moci jezdit po Vltavě, protože nebude voda, pak se třeba někdo zamyslí.

Vidíte pro stavbu nových přehrad nějaký obhajitelný důvod?

Pouze zásobování pitnou vodou. A ve skutečnosti už je ani není moc kde stavět. Navíc se pozměnila jejich úloha. Třeba Lipno musí vypouštět víc vody, protože Temelín potřebuje chlazení. Nejsem odpůrce jaderné energetiky, říkám to rovnou, a tam je ten důvod vysoce racionální. Ale proč máme Orlík, kromě rekreace a rybaření? A co Slapy, které zaplavily krásné údolí? Obstojí všechny ty argumenty i dneska? Myslím, že neobstojí. Jedním z hlavních důvodů stavby Štěchovic bylo zabránit tomu, aby do Prahy přicházely na jaře ledy a dělaly škody na mostech a stavbách kolem řeky. Ty bořivé ledy byly tehdy opravdu velký problém, dneska už o nich pomalu nikdo neví. Jenže přehrada se dokončila za druhé světové války a dneska je situace úplně jiná, zvlášť když nad ní stojí Slapy a Orlík. Zrovna Štěchovice jsou podle mě přehrada, jež by se dala vypustit, a aspoň půlka Svatojánských proudů by byla zpátky. Jenže je tam přečerpávací elektrárna. To je obrovský byznys, podle mě i kvůli příplatkům za obnovitelnou energii. Takže to nikdo nebude chtít dovolit.

„Česká krajina je dramaticky odvodněná."

Má u nás vodní energie pořád takový význam, aby ty zásahy do řek vyvážila?

Nejsme v Rakousku ani ve Skandinávii. Máme nízké průtoky a spády řek, průtoky navíc čím dál nižší. Energie ukrytá ve zdejší vodě je tedy malá, zatímco potřeba energie roste. Takže z celku tvoří čím dál menší díl. A když pak někdo provozuje malou vodní elektrárnu a kvůli tomu chcípá život části toku, protože vodu pustí na turbínu, a ne do řeky, pak si rybáři, vodáci a ochranáři stěžují právem. Tohle podle mě ztratilo smysl.

Foto: Shutterstock.com, Radim Strachoň / MAFRA

◀ Také Vranovská přehrada a hrad Bítov nad ní letos zažily extrémní nedostatek vody.

■ **U pitné vody ale nejde jenom o množství. Znehodnocujeme si i samotné zdroje?**

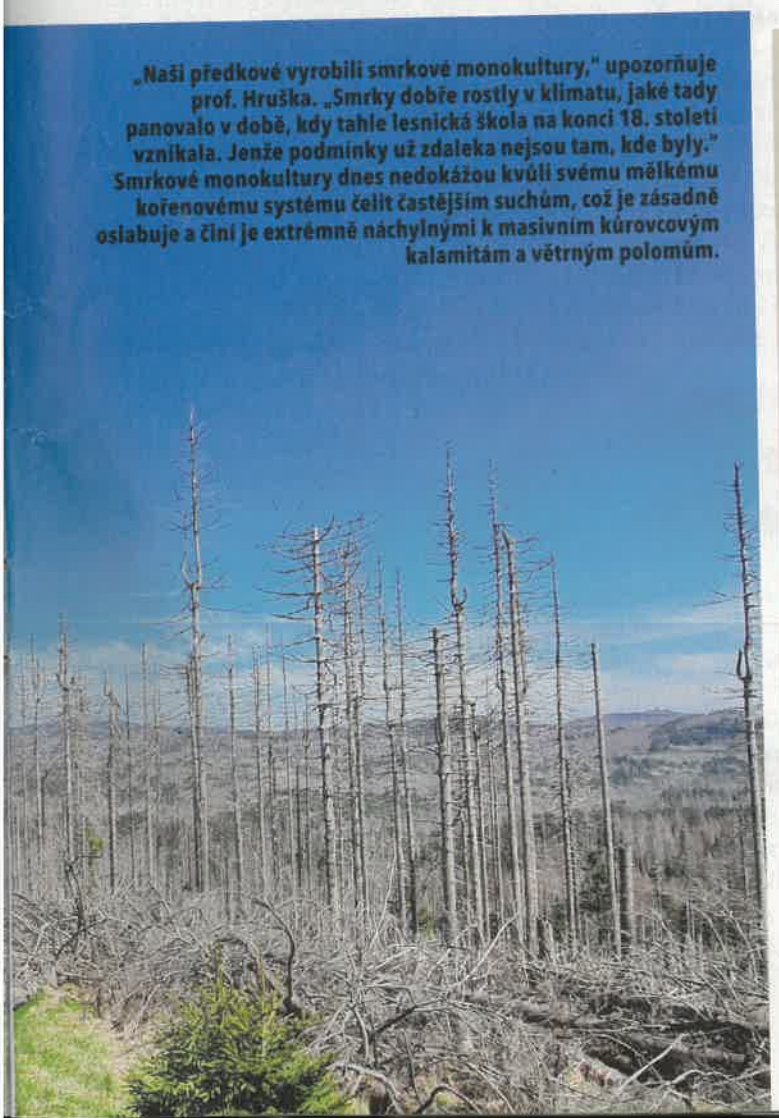
Máme krajinu špinavou, mimo jiné zemědělstvím. Lokální zdroje pitné vody jsou plné dusičnanů a pesticidů, takže se nedají pít. Pitná voda se pak dodává z velké dálky. Jenže obrana proti tomu přece není všechno centralizovat, aby všichni pili jenom vodu ze Želivky. Pak se něco stane se Želivkou, a bude velký průšvih. Naopak bychom měli zdroje diverzifikovat. Jenže zatím jdeme stále cestou centralizace, stejným receptem jako mnoho desetiletí. A když mi někdo jako vy říká, že na vandru dodnes pije z potoka, já říkám opatrně, to opravdu není úplně dobrý nápad.

■ **Poškodilo podobné myšlení nevratně třeba i lesy?**

Ano. Zaváděním smrkových monokultur. To už podle mě zcela vratné určitě není. Naši předkové vyrobili smrkové monokultury od čtyř set metrů nad mořem skoro kdekoliv. Smrky dobře rostly v klimatu, jaké tady panovalo od doby, kdy tahle lesnická škola na konci osmnáctého století vznikala. Jenže podmínky už zdaleka nejsou tam, kde byly. Strom žije dlouho, to není obilí. Když mu bude tři roky dobře a pak pět let blbě, poškodí ho to. Pro kůrovce se dnes relativně často vytvoří velmi vhodné podmínky, tedy sucho a mírné zimy, v nichž se namnoží, stromy jsou oslabené a jeho přirozený atak nepřežijí. Jenže část našeho rigidního lesnictví pořád žije v představě, že to, co se děje, je drobná chybka, ono se to spraví a všechno bude v pořádku. Ne, nebude.

■ **Proč je tak těžké přijmout, že budeme pěstovat jiné druhy stromů?**

Protože jsme si zvykli na produkční smrkové monokultury. Přitom stačí změnit pohled: dobře, smrky už nerostou, tak pojďme pěstovat něco jiného. Duby, buky, jedle. Stromy, jaké tady původně rostly, jen neměly tak veliký hospodářský výnos. Proto je naši předkové dali pryč a upřednostnili rovné dříví, z něhož se taky líp staví. Dnes je však situace jiná a smrku se nedaří. Na

„Naši předkové vyrobili smrkové monokultury," upozorňuje prof. Hruška. „Smrky dobře rostly v klimatu, jaké tady panovalo v době, kdy tahle lesnická škola na konci 18. století vznikala. Jenže podmínky už zdaleka nejsou tam, kde byly." Smrkové monokultury dnes nedokážou kvůli svému mělkému kořenovému systému čelit častějším suchům, což je zásadně oslabuje a činí je extrémně náchylnými k masivním kůrovcovým kalamitám a větrným polomům.

INZERCE

30% sleva
Pohovka Borghese skladem
k okamžitému dodání

Původní cena 237 590 Kč
Po slevě 166 313 Kč

- Kůže 15Cl bílá
- dřevěná podnož wenge
- polohovací podhlavníky
- 294 × 230 cm
  pravá nebo levá varianta

www.natuzzi.cz

NATUZZI
ITALIA

Rybář na přehradě Husinec sedí v místech, kde ještě loni plavaly ryby, jež lovil. Na podzim měla tato přehrada pouhých 8 % svých obvyklých zásob vody.

Foto: Petr Lundák / MAFRA

to vám řeknou: vždyť je tu dřevozpracující průmysl, který potřebuje smrkové dříví. Jaké potřebuje? On ho prostě mít nebude, tak ať na to nějak zareaguje. Ten musí zpracovávat dříví, jaké tady poroste. Ne že bude něco požadovat, ono to neporoste a stát to bude čím dál víc dotovat. To je fakt jak u blbejch na dvorečku.

S jinými stromy se ale asi nezmění jenom sortiment dřeva.

Samozřejmě. S postupujícím suchem se sníží produktivita, tedy kolik kubíků dříví na hektaru vyroste. V produkčních lesích, které jsou dneska v dobrém stavu, může růst deset kubíků na hektar za rok. Ve Skandinávii, kde jsem tři roky působil, rostou třeba dva, protože je tam zima a krátká vegetační sezona. Nezměníte to za rok, ale někdo musí říct: tohle se musí přestavět. A myslím, že to namočení čumáku do louže nakonec přijde samo. A stát snad jednou řekne, že tohle nesmyslné hospodaření přece nemůže pořád platit.

Neusychají ale už i borovice, od nichž bychom čekali větší odolnost?

Když se zajedete podívat do středního Povltaví, jsou tam borové lesy uschlé na troud. Představa, že borovice přece všechno vydrží, je mýlka. Dospělý strom má hotový kořenový systém, a když mu z kořenové vrstvy najednou uteče voda o metr níž, nic s tím neudělá. Prostě uschne. V Polabí takhle uschly borové lesy před šesti sedmi lety. Voda jim utekla a neměly ji odkud brát. A nemusí to být jen na písku. Zrovna střední Povltaví je kamenité. U smrku je ten mechanismus často jiný: nemusí hned uschnout, v tomhle je překvapivě docela dobrý, ale je stresovaný. A kůrovec má v tu chvíli připravené žrádlo pro svoje namnožení. Využije to, samozřejmě. Příští rok ostatně čekám s vysokou pravděpodobností po dvou letech velkého sucha další kůrovcovou gradaci – nerad užívám slovo kalamita.

Může se stát, že někde les už neporoste vůbec?

Tohle je důležité. Shodli jsme se na tom i s kolegy, kteří se intenzivně zabývají jenom lesy: klimatická změna nás v některých částech republiky vysunuje z pásma lesů. Posledních několik tisíc let jsme leželi v pásmu smíšených lesů. Kdykoliv byste za posledních tisíc let opustil zemědělské hospodaření a šel od toho pryč, zarostla by opuštěná pole lesem. Snadno a rychle. Jen-

„Málo platné, v Praze se rozhoduje."

že kvůli vyšším teplotám se některé oblasti, zejména jižní Morava, posunují klimaticky k pásmu křovin, ke stepím zarostlým křovím. Takže někde, kde by dřív přirozeně byl les, už by dneska být nemusel. A to hlavně kvůli nedostatku srážek a vysokým teplotám ve vegetační sezoně. Klimatem a počasím se posunujeme na Balkán. Dělají se analogické studie: podmínky, jaké panovaly na západním Balkáně před třiceti lety, dneska panují u nás. A západní Balkán se mezitím posunul dál ke Středomoří, směrem k Turecku.

Vy sám máte les i pole. Berete je jako vědecký pokus, nebo na nich opravdu hospodaříte?

Bereme to vážně, samozřejmě. Zvlášť v tom lese na sto procent. Na poli se snažím, co mi síly stačí, ale přece jenom pracuju a žiju v Praze a s traktorem po poli jezdit nemůžu. Les na dálku spravovat jde, protože ty kroky jsou pozvolnější. Základní je, že nesázím smrky. Snažím se jít vstříc tomu, co očekáváme: že klima bude teplejší a sušší. Na Vysočině v šesti stech metrech nad mořem proto sázíme i dřeviny, jaké tam nebyly typické, třeba duby. A koukáme, čemu se daří. Zvlášť buk u nás roste jako blázen. Tam, kde zůstalo přirozené zmlazení, jsou dneska desetimetrové buky.

Takže delší vegetační sezonu dokážou některé stromy využít?

Velmi dobře. Buk tam roste rychle, zužitkuje aktuální podmínky a sušší poměry snáší líp než klasický smrk. A když mluvíme o potřebě rovného dříví, jedle je úžasný strom, který je dnes úplně upozaděný. S jedlí jsou bohužel problémy, když je malá. Ze začátku jí dlouho trvá, než pořádně povyroste, je to stínomilná dřevina, takže špatně roste na pasekách. A hlavně ji strašně žere zvěř. Pro srnce, daňky, muflony nebo jeleny je mimořádně atraktivní. Oni ji prostě nenechají vyrůst.

Říkáte to přitom jako myslivec.

Jsem myslivec pětatřicet let. A říkám, že spárkaté zvěře máme strašně moc, je nesmyslně přemnožená a často je to limit dobrého růstu lesů. Než by hospodáři dělali drahé oplocenky a chránili dřeviny, které se hodí do nového klimatu, strkají tam

zpátky smrk, protože ten zvěř tolik nežere. Vezmou to pragmaticky: já se na to vykašlu, nechci dostat pokutu za nezajištěnou kulturu, radši zasadím smrk. Místo aby se mordovali s ochranou jedlí. Vy jako vlastník šedesáti hektarů lesa nejste schopný těch šedesát hektarů před zvěří uchránit.

Vy se přesto o jedle snažíte.

Oplocenek máme obrovské množství, jenže zvěř vám je zboří nebo do nich spadne strom. Když u nás před šesti sedmi lety řádil kůrovec, vybrali jsme smrky a jedle nechali stát. Bylo jich tam dost, jenže vyrostly v zapojeném porostu, kde je chránil okolní les. Najednou se ocitly na holině, přišly první větry, a většina se vyvrátila. Neměly kořeny na to, aby tam najednou stály samy jako solitéry. Takhle jsme přišli asi o osmdesát procent jedlí, které navíc padaly do oplocenek pro malé jedle. Zvěř tam okamžitě vlezla a ožrala je. Tohle je pro mě při pěstování lesa noční můra.

Co by tedy pomohlo?

Výrazně snížit stavy zvěře. Jenže při tom, jak je postavený zákon o myslivosti a jak myslivost funguje, máte málo pák, abyste myslivce donutil zvěř opravdu razantně zredukovat. Pro ně to není zájem. Zájem myslivce je mít zvěře hodně. Je rád, že ji vidí a že ji může lovit. A ta zvěř dneska není tolik omezená zimou a potravou jako dřív. Při intenzivním zemědělství pěstujeme vysokoenergetické plodiny, kukuřici, řepku, a zvěř má v podstatě neomezené zdroje potravy po celý rok.

Když si představíme dávné šlechtické hony, skoro to vypadá, že zvěře bývalo naopak mnohem víc.

Bylo jí podstatně méně. Taky z hospodářských důvodů, aby lidem nežrala úrodu. Lidé byli závislí na tom, co jim vyroste na poli, a nemohli si dovolit nechat si to sežrat, měli by hlad. Vysoká zvěř byla ve velkých panských honitbách nebo v oborách, kde si to mohli dovolit. A když vidíte obrázky, jak šlechta sedí na tribunách a před ní je spousta zvěře, často ji sehnali z desetitisíců hektarů. Divoká prasata byla tady ve střední Evropě za Marie Terezie v 18. století prakticky vyhubena. Šlechta chtěla hony, ale poddaným prasata žrala úrodu. Když jim dovolili, aby je lovili, za dvacet let je vybili. Pak tu dlouho nebyla.

„Buk u nás teď roste jako blázen."

Dnes máme maso u řezníka a žádný takový problém neřešíme.

Žijeme v naprostém nadbytku všeho. Nařík áme, že jsou drahá rajčata. Když jsem byl malý, byla rajčata v létě. Tečka. Přes zimu nebyla. Ani drahá, ani levná. Kde by se vzala?

Zatímco spárkatá zvěř přibývá, co naopak vidíte jako nejvýraznější ztrátu?

Dramaticky ubývá polní ptactvo a drobná biodiverzita. Když zůstaneme u myslivosti, nejběžnější lovnou zvěří před druhou světovou válkou byli zajíci a koroptve. Koroptev je dneska druh na červeném seznamu ohrožených živočichů. Zajíců dramaticky ubývá od sedmdesátých let, dnes jich žije asi pět procent toho, co v roce 1973. Drobná zvěř profitovala z drobného, méně produkčního zemědělství. Naši předkové ji naopak chovali a chránili, protože na polích neškodila tak dramaticky. Navíc to byl zdroj masa. Byl to pro ně poklad.

Je to především důsledek změny klimatu, nebo hospodaření?

V tomhle nehraje změna klimatu velkou roli. Naprosto klíčový je způsob hospodaření v krajině, zejména zemědělství. Druhy se s klimatem můžou posouvat na sever, na jih, na východ nebo na západ, složení se promění. Ale to, co děláme na polích, je pro ně zásadní. Úbytek lesního ptactva není skoro žádný, zato u polního je dramatický. Dnes je u nás polních ptáků proti roku 1982 skoro o šedesát procent méně. A je to celoevropský trend. Motýli a vůbec hmyz jsou také na dramaticky sestupné trajektorii. Nechci říkat úplně v háji, ale opravdu to jde dolů. Nejlepší data však máme právě o polních ptácích.

Co přesně jim na dnešních polích chybí?

Není to jeden problém. Je to intenzifikace se vším všudy. Pěstují se vysoce produkční plodiny, které potřebují hodně hnojiv a pesticidů. U nás navíc na obrovských lánech. Dominují tři čtyři plodiny. Chybí pestrost v tom, co se pěstuje, i ve struktuře krajiny. A agrotechnika je dneska tak dobrá, že zemědělci opravdu dokážou zařídit, aby na poli nerostlo nic jiného než cílová plodina. To nebylo ani za komunistů, i tehdy byla pole zaplevelená. Dneska je sterilita krajiny dokonalá. Hmyzu, motýlům a drobným savcům chybí potrava i životní prostor. Zrovna v této biodiverzitě je to proti osmdesátým letům bezpochyby horší.

Jak to vysvětlit člověku, který řekne „dobře, ptáků je míň, ale co se tím mění pro mě"?

Blbé je, že mu těžko ukážete okamžitý hmatatelný důsledek. Mladší nepamatují, jaké to bylo dřív, když létalo hodně motýlů a intenzita ptačího zpěvu byla velká. Ptáci samozřejmě zpívají pořád, ale ten rozdíl je značný. Když jste v tom vyrostl, vlastně vám to nechybí. Přímý dopad ztráty biodiverzity v tom smyslu, že by člověk neměl co jíst nebo pít, je zatím hrozně malý. Až vyhynou nosorožci, bude nám to v tomhle smyslu nějak vadit?

Uroníme slzu a řekneme „no ještěže u nás máme tolik kanců".

Je to hlavně neúcta k planetě. Můžeme mluvit o zhroucení populací opylovačů a zemědělské krizi. Jenže když budeme pěs-

Foto: Petr Lundák / MAFRA

▼ Procházka po dně Vávrovských rybníků na severozápadním okraji Českých Budějovic.

Vlevo je smutný obrázek naší největší vodní nádrže Lipno, vpravo neméně významná a důležitá orlická přehradní nádrž, kde sucho pod Podolským mostem odhalilo sutiny někdejšího rodinného domu.

tovat hlavně obilí, řepku a kukuřici, pak se nám to na produkci moc neukáže, protože opylení hmyzem nepotřebují. U ovocných stromů je ovšem opylení hmyzem důležité a může se velmi projevit na výnosech. Pořád ale nejsme ve stavu, že by kvůli tomu nevyrostly žádné meruňky. Ony nám spíš zmrznou, což je zase jiný problém.

Jak je možné, že se otepluje, a přitom nám na jaře opakovaně všechno zmrzne?

To je pěkný příklad vedlejšího důsledku klimatické změny ve střední Evropě. Prodloužila se vegetační sezona, tepleji je už daleko dřív, ještě v zimě, a rostliny začnou dřív rašit a kvést. Jenže nejsme v Itálii. Na severu pořád existuje zima a vpády chladného vzduchu do střední Evropy trvají. Najednou se mnohem víc otevřelo okno, v němž můžou takové vpády květy spálit. Dřív, v posledních několika staletích, to bývalo typicky od poloviny dubna do „zmrzlých", což je zhruba do půlky května, tedy přibližně měsíc. Dneska to může být od poslední únorové dekády až do „zmrzlých" *(Pankrác, Servác a Bonifác, v lidové tradici tzv. ledoví či zmrzlí muži, 12. až 14. května, kdy se ještě nárazově objevují mrazy, pozn. red.)*, což jsou dva až tři měsíce. Strom rozkvete, a studený vzduch poté s docela vysokou pravidelností přijde.

Takže nejde jenom o přirozené střídání plodných a neplodných let?

Stromy samozřejmě mají svoje cykly, některé roky kvetou víc, a jiné méně. Ale fakt, že nám za poslední dekádu opakovaně všechno zmrzne, je důsledkem toho široce otevřeného okna. Máme v průměru o víc než dva stupně tepleji, proti roku 1962 o 2,3 stupně. A to je dost. Řeknete si, že ovoce dovezeme ze Španělska. No jo, ale pak se něco podělá a nebudeme ho moct ani dovézt. Třeba tam bude strašné sucho. Je to skládačka.

Dá se s tím jarním mrznutím něco dělat?

S něčím toho moc neuděláme. Ale můžeme se soustředit na odrůdy, které kvetou později. Zemědělství ovšem směřuje spíš k ranějším odrůdám, aby byly na poli nebo na stromě relativně krátkou dobu. Jenže zrovna tady bychom se měli věnovat šlechtění pozdějších odrůd, abychom si to okno zase trochu přivřeli.

Foto: Michal Sváček / MAFRA, Petr Lundák / MAFRA

prof. RNDr. JAKUB HRUŠKA (62), CSc.

Působí v České geologické službě a Ústavu výzkumu globální změny AV ČR Czech-Globe. Zabývá se biogeochemií lesních a vodních ekosystémů, změnou klimatu a ekologií zemědělské krajiny. Je též popularizátorem řady témat od proměny krajiny přes šetrné hospodaření po globální oteplování. Vystudoval Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy, profesorem byl jmenován v roce 2015. Vedle vědecké práce se věnuje ochraně přírody, spravuje svůj les i pole na Vysočině a je dlouholetým myslivcem, rybářem, sportovcem a milovníkem výtvarného umění.

Kromě biodiverzity z polí mizí i úrodná půda?

Nepochybně. Velkoplošné hospodaření mimořádně podporuje erozi. O úrodnou půdu přitom přicházíme z důvodů, jež jsou zbytečné. Jsem velký nepřítel pěstování biopaliv. Podle mě se ukazuje, že jejich klimatický význam je malý, a přitom kvůli nim produkujeme mraky biomasy, která skončí v biolihu, bionaftě nebo bioplynu. Můj odhad je, že se biopaliva pěstují na patnácti procentech orné půdy. A považuju to za úplně zbytečné.

„Pád na držku ještě nebyl dostatečný."

Proč se to tedy pořád vyplácí?

Udržuje to zemědělce v byznysu. Není přímo dotované pěstování energetických plodin, ale samotné využití biopaliv. A obecně dotace do zemědělství pořád podporují vysokou produkci. Žijeme v bludu, že musíme dál zintenzivňovat to, co se takhle vyvíjelo poslední dvě století. Neustále utahujeme šrouby, místo abychom celý systém přestavěli. Jenže ti, kdo v tom byznysu dneska jedou, nechtějí, aby se měnil. Chtějí pokračovat a dostávat na to víc a víc peněz.

Zemědělci vás za takové řeči asi milují.

Velcí zemědělci mě mají v uvozovkách opravdu „moc rádi". Ale například Asociace soukromého zemědělství mi vážně docela fandí. A já velmi fandím asociaci v jejím boji za rodinné farmy a lokální hospodaření.

Když o tom všem tolik let píšete a mluvíte, nemíváte pocit, že se snažíte marně?

Máte pravdu, že to melu stále dokola. S něčím se možná malinko hnulo, nicméně nastavení společnosti je pořád takové, že to tradiční zemědělci, lesníci a vodohospodáři dělají všechno dobře a ti blbí ochranáři jim do toho házejí vidle. Nechci říkat, že mám pocit úplné marnosti. Spíš mám pocit, že většinová společnost to nevnímá dostatečně. Asi ten pád na držku ještě nebyl dostatečný, protože se nezdá, že by to šlo změnit jenom racionálními argumenty.

Co by lidi přesvědčilo, když argumenty nestačí?

Já si vždycky říkám: Chcete krajinu vrátit do slušného stavu? Udělejte z toho dobrý byznys. V tu chvíli to půjde. Jenže nesmí jít o greenwashing *(anglicky přeneseně „natírání nazeleno", klamavý eko marketing, pozn. red.)*. Ten je hrozný: firma vyrábí produkt pořád stejně, akorát ho natře nazeleno.

Myslíte, že se pohled společnosti nakonec změní?

Myslím, že ano. Akorát to ještě chvíli potrvá.

A nebude už pozdě?

Já jsem optimista v tom, že pozdě nebude. Jak jsem říkal, příroda je docela plastická a odolná. A střední Evropa pořád ještě nevylezla z toho relativně luxusního pásma pro život.

Lukáš Kašpar

INZERCE

